

Turunmaan ruotsalaisperäistä ja suomalaisperäistä paikannimistöä¹

Kaksikielisessä maassamme paikannimiä on tietenkin muodostettu sekä suomeksi että ruotsiksi, ja tämän lisäksi on suomalaisia nimiä uudelleen muotoiltu ruotsalaisten keskuudessa ja päinvastoin.

Varsinais-Suomen suomenkielisen väestön katsotaan yleisesti tulleen maahamme Suomenlahden eteläpuolelta ajanlaskumme alussa eli varhaisemmalla roomalaisella rautakaudella. Arkeologiset löydöt kertovat, että tähän aikaan oli asutusta toisaalta Perniön seudulla, siis maakunnan itäosassa, toisaalta Turun länsipuolella olevalla rannikkoseudulla Uudenkaupungin eli Kalannin alueelle saakka. Myöhemmällä rautakaudella noin vuoteen 400 jKr. kosketus Baltiaan jatkui ja luultavasti myös sieltä lähtöisin oleva maahanmuutto. Kansainvaellusaikana Kalannin seudun väestö lisääntyi huomattavasti. Rautakauden lopussa syntyi useita asutuskeskuksia rannikkoalueille, mutta sisämaa ja saaristo pysyivät tyhjinä.

Tärkeä Suomen ja Ruotsin välillä oleva alue on Ahvenanmaa, jonka ruotsalainen väestö on saapunut sinne viimeistään kansainvaellusaikana eli 500-luvulla. Rautakaudella Ahvenanmaalla kehittyi taajaan asutettu talonpoikaissseutu, josta ovat todisteena rakennusten peruskivet, muinaislinnat ja tuhannet kumpuhaudat. Suomalais- ja itäbalttilaistyyppiset muinaislöydöt osoittavat, että myös suomalaista ainesta jonkin verran on sisältynyt väestöön. Viikinki-ajalta eteenpäin ruotsalainen vaikutus sai kokonaan ylivallan. Myös Ahvenanmaan paikannimistö on tyypiltään alkuperäisempää ja huomattavasti vanhempaa kuin Suomen muilla ruotsalaisseuduilla. Hälsinglannin laki sisältää erään määräyksen, joka voidaan tulkita siten, että Ruotsin raja joskus on ollut *Kihti* (ruots. *Skiftet* 'jako, jakaja'), Ahvenanmaan ja Varsinais-Suomen välinen merenulappa. Mutta Ruotsin vallan vakiinnuttua meren itäpuolella Ahvenanmaa kuitenkin laskettiin Suomen ja Turun hiippakunnan osaksi.

¹ Virkaanastujaisluento Turun Yliopistossa 3. 4. 1974.

Ahvenanmaalta, josta pakanuus väistyi 1000-luvulla samanaikaisesti kuin Sveanmaasta, on todennäköisesti peräisin se Kalanin saariston väestö, joka Agricolan mukaan ruotsalaisina on kristitty ennen ensimmäistä ristiretkeä. 1000-luvulla nimittäin loppuvat kaikki kalmistolöydöt tällä seudulla, mikä on katsottu todisteeksi siitä, että sen väestö on omaksunut kristinuskon ennen ensimmäistä, 1150-luvulla tehtyä ristiretkeä.

Nimi *Åboland* — suomalainen vastine *Turunmaa* — ei ole vanha. Sen keksi 1920-luvulla kielitieteilijä ja kirjailija Hugo Ekholm (Ekhammar). *Turunmaa-Åboland* tarkoittaa Turusta lounaaseen olevia ruotsinkielisiä saaristopitäjiä ja Turun välittömässä läheisyydessä olevaa mannerta sekä myös Turusta kaakkoon sijaitsevaa Parraisten ja vanhan Kemiön emäpitäjän alueita. Turunmaan ruotsalaispitäjät ovat idästä länteen: Särkisalo-Finnby, joka keskiajalla osaksi kuului Kemiöön, osaksi Perniöön, Kemiön saaren pitäjät Kemiö-Kimito, Västanfjärd, Dragsfjärd ja näiden ulkopuolella oleva saaristopitäjä Hiittinen-Hitis, Parainen-Pargas, Nauvo-Nagu, Korpoo-Korpo, Houtskari-Houtskär ja Iniö, joista kaksi viimeksi mainittua ovat vanhojen emäpitäjien osia, Houtskari alun perin Korpooon kappeli ja Iniö Taivassalon osa. Ruotsalaisväestöä on lisäksi historialliseen aikaan, useimmissa tapauksissa melkein meidän päiviimme saakka tai ainakin 1800-luvulle asti ollut Perniössä (ositain), Karunassa, Sauvossa, Kuusistossa ja Kustavin saaristopitäjässä, joka Iniön tavoin on ollut Taivassalon osa.

Turunmaan ruotsalaisalueen emäpitäjien ruotsalaiset nimet *Kimito*, *Pargas*, *Nagu*, *Korpo* ovat kaikki suomalaisperäisiä. *Kimito*, joka kirjoitetaan *in Kymittae* 1323, *de Kimitthum* 1325, *Kimittu* 1329, sisältää saman sanavartalon kuin kaupunginnimi *Kemi* ja joennimi *Kymi*. Viimeisen, Ruben Nirvin Virittäjässä 1948 esittämän selityksen mukaan *Kymittu* tarkoittanee meren tai järven rannalla sijaitsevaa kenttää, jolle kalastajat ovat kokoontuneet. *Pargas*, jonka vanhin kirjoitusasu vuodelta 1329 on *Paruasa*, on nähtävästi johdos suomen *parka*-vartalosta, alun perin kai heikkoasteinen *inenmuodostelma* *Parainen : **Para(i)sten* : *Parga(i)s*. Huomionarvoinen seikka on, että *Pargas* esiintyy myös kylännimenä Bromarvin pitäjässä Länsi-Uudellamaalla. *Nagu-Nauvo* (*Nawu* esim. Varsinais-Suomen maakirjassa vuodelta 1540) on erittäin vaikeaselitteinen nimi. Ongelmallinen on myös *Korpo-Korppoo* (vanhin kirjoitusasu *Corpo* 1434), joka kuitenkin voidaan yhdistää *korpi*-sanaan. Jos

suomenkielisen nimimuodon pitkää loppuvokaalia pidetään myöhäisenä ilmiönä, jonka mallina ehkä voisi olla samanlainen äänne kuin nimissä *Porvoo*, *Espoo* ja *Sipoo*, *Korpo* tai *Korppo* voitaisiin katsoa nimen alkuperäiseksi muodoksi. Jonkinlaisena todisteena siitä, että pitkä loppuvokaali ei ole alkuperäinen, on Turun kaupunginosa *Korppolaismäki* Aurajoen itäpuolisella suistolla. Nimi *Korppolaismäki*, joka alun perin tarkoittanee Turussa käyneiden korppoolaisten majapaikkaa, voi olla todisteena siitä, että pitäjännimen geminaatta-*p* kuuluu alkuperäiseen suomenkieliseen nimiasuun eikä johdu nimen ruotsalaisesta ääntämisestä tai lounaismurteiden äännekehityksestä. Lauri Hakulinen luettelee teoksessaan Suomen kielen rakenne ja kehitys (3. p., s. 143—) sellaisia *i*-loppuisten sanojen *o*-, *ö*-johdoksia kuin *kielo* : *kieli*, *koto* : *koti*, *kärkö* 'vesuri' : *kärki*, *lehto* : *lehti*, *riiho* : *riihi*, *sippo* : *sipi*. Viimeisessä esimerkissä on vartalonloppuinen klusiili (*p*) pidentynyt. Muita samantapaisia äänteellisiä suhteita, jotka eivät näytä olevan tekemisissä nykyisen astevaihtelun kanssa ja jotka vielä ovat tyydyttävää selitystä vailla, ovat *aukea* : *aukko*, *heikeä* : *heikko*, *kerkeä* : *kerkko* (vrt. Hakulinen mts. 185). Tämän mukaan saisimme suhteen *korpi* : *korppo*, ja *Korppo* tarkoittaisi syvien metsien peittämää saarta, mikä sopii erittäin hyvin pitäjän pääsaaren luonnon olosuhteisiin. Suomalaisperäinen on myös Kemiön emäpitäjästä lohkaistun Hiittisten saaristopitäjän nimi *Hitis-Hiittinen*, joka on yhdistettävissä suomen *Hiisi*-sanueeseen, ja Taivassalosta lohkaistun Iniön: *Ynio Bool* Varsinais-Suomen maakirjassa 1540. Carl-Eric Thors katsoo artikkelissaan "Ortnamn och bebyggelse i Åboland" (Folkmålsstudier 21, 1973, s. 8) *Iniö*-nimen sisältävän suom. sanan *ina*, *ena* 'nuotta'. Ruotsalaisperäisiä tytäripitäjien nimiä ovat sen sijaan Kemiön alueen *Dragsfjärd* (*Draxffierda Bool* V.S. mk. 1540 s. 452), *Västansfjärd*. (*Vestanfierda* s.l. s. 448) ja *Finby* (suom. *Särkisalo*) (*Finneby* s.l. s. 418, Perniön kylien joukossa). — Nimeä *Houtskär*, joka kirjoitetaan *Houtskär* mutta äännetään *hütšär* ja joka tarkoittaa Korppoon luoteista tytäripitäjää, ei ole vielä tyydyttävästi selitetty. Edellä mainitussa artikkelissaan Thors yhdistää nimen Varsinais-Suomen maakirjassa 1540 esiintyvään nimeen *Houtosär* (s. 34), joka kuitenkin tarkoittaa nykyistä Houtsalan kylää Korppoon Norrskatan alueella. Thorsilla, kuten myös Kurt Zilliacuksella tutkielmassa *Ortnamnen i Houtskär* (s. 261), toistuu sama väärinkäsitys, joka aikoinaan esiintyi jo Ralf Saxénin tutkielmassa

Finska länord i de östsvenska dialekterna (s. 45). Saxén on kuitenkin varovaisempi kuin Thors ja Zilliacus; hän varautuu alaviitteessä ja arvelee *Houtosårin* voivan tarkoittaa myös Houtsalan kylää. *Houtosår* on todellakin sama kuin *Hautasaari. Houtsalan kylästä esiintyy vanhoissa asiakirjoissa myös nimimuoto *Howedsala* Birger Trollen Turun linnan verotilityksissä vuosilta 1463—64 ja *Houtsall* 1555—1644 (yhteensä 12 kertaa), joissa kuvastuu suomalaisperäinen *Hautasalo. Nimi *Houtskär* ei esiinny Varsinais-Suomen maakirjassa 1540 eikä muissa 1500-luvun lähteissä. Sitä käytetään kappelin ja alueen nimenä vasta seuraavasta vuosisadasta lähtien.

Erikoisen lukuisia ovat ruotsalaisperäiset kylännimet Kemiön emäpitäjässä. Ruotsalaisperäisiä nimiä on kaiken kaikkiaan 115 ja suomalaisperäisiä 21; viimeksi mainituista on 17 itse Kemiön saarella ja 4 Hiittisissä, jossa ruotsalais- ja suomalaisperäisten nimien suhde on 9:4. Kemiön kirkonkylän pohjoispuolella sijaitsee *Dalkarby* ja taas tästä pohjoiseen *Gästerby*, jotka ovat todisteina Taalainmaalta ja Gästriklandista tulleista asukkaista. *Gästerby-Kestriikki* esiintyy muuten myös Perniössä ja *Dalkarby* myös Nauvossa, minkä lisäksi Paraisilla on *Gästerböle*-niminen kylä. Samanlainen Ruotsin eri maakuntien asukkaita tarkoittavien nimien kasautuma on myös Jomalan pitäjässä Ahvenanmaalla, jossa kylät *Sviby* (Sveanmaalaisen kylä), *Önningeby* (Öölantilaisten kylä) ja *Dalkarby* sijaitsevat lähellä toisiaan. Paitsi edellä mainittuja Kemiön ja Ahvenanmaan nimistön erikoisuuksia Thors mainitsee artikkelissaan Kemiössä esiintyvät vanhat *a*-loppuiset kylännimet *Hulta*, *Tjuda* ja *Vreta*; näistä viimeinen viittaa Sveanmaalle, jossa *vret*-sanaa sisältävillä nimillä on pääalueensa. *A*-loppuinen nimityyppi on muuten harvinainen maamme ruotsalaisseuduilla. Kylännimi *Tjuda* (kirj. *Tyudo* 1406, *Tydom* 1426) osoittaa yhtäläisyyttä Ahvenanmaan kanssa, jossa esiintyvät nimet *Tjudnäs* ja *Tjudö*, jälkimmäinen Finnströmin kylä. Näihin nimiin arvelee Thors sisältyvän henkilönimen *Tjude*.

Kemiön saaren suomalaisperäisten nimien suhteellisen pienen määrä on niin kuin Thors huomauttaa varsin yllättävä, koska voisi odottaa että viljava Kemiön saari ennen ruotsalaisten maahantuloa olisi vetänyt puoleensa suomenkielistä väestöä. Kylännimi *Myllyperä* osoittaa kuitenkin seudulla olleen vakinaista suomalaista asutusta, kun taas *Majniemi* (*majaniemi*) tarkoittanee kausiluontoista

asutusta. Näyttää siltä kuin mahdollinen aikaisempi suomalaisasutus olisi väistynyt tulokkaiden tieltä.

Länsi-Uudenmaan vanhin ruotsalaisseutu Karjaan ympärillä on haluttu ajoittaa noin vuoden 1100 tienoille. Murteiden jako eteläiseen ja pohjoiseen ryhmään, joista edellinen käsittää Uudenmaan ja Turunmaan murteet Kemiöstä Korppooseen, missä murreraja halkaisee pitäjän alueen kahtia, jälkimmäinen Turunmaan murteet Houtskarissa ja Iniössä, Ahvenanmaan, Satakunnan ja Pohjanmaan murteet, osoittaa Kemiön, Paraisten ja Nauvon sekä osittain Korppoon alueen yhteenkuuluvuutta. Toisaalta läntinen Korppoo, Houtskari ja Iniö liittyvät Ahvenanmaahan ja Kalannin vanhaan ruotsalaisseutuun.

Viimeistään 1200-luvulla ovat muodostuneet Kemiön ja Paraisten pitäjät, joiden alueet mm. kylien suuresta määrästä päätellen ovat jo varhain olleet verrattain väkirikkaita seutuja. Paraisilta tavataan vanhaa suomalaisperäistä nimistöä suhteellisen vanhan ruotsalaisperäisen rinnalla (*Attu, Hyvilemp, Tara — Tennby* (alun perin *Tegnby*), *Mågby, Gästerböle*). Kylännimistä 62 on ruotsalaisia, 34 suomalaista alkuperää. Parainen on muuten ainoa Turunmaan nykyisistä ruotsalaispitäjistä, joka keskiajalla kuului ns. suomalaiseseen oikeuteen. Kaikki muut — Kemiön emäpitäjä, Nauvo, Korppoo (Houtskari mukaan luettuna) ja Iniö kuuluivat ns. ruotsalaiseen oikeuteen, joka myös käsitti osittain Varsinais-Suomen nykyään suomenkieliset rannikko- ja saaristopitäjät Kalannin, Vehmaan, Mynämäen, Lemun, Maskun, Rymättylän ja Taivassalon. Ruotsalainen ja suomalainen oikeus tarkoittavat kahta erilaista kymmenysverotusta sekä niitä alueita, joilla asianomaista verotusjärjestelmää noudatettiin. Ruotsalaiseen oikeuteen kuuluivat yleensä uudisasutusalueet, suomalaisen vanhat viljelysseudut.

Paraisilta länteen päin väestöluvut ovat pienemmät, samoin kylien lukumäärät. Ruotsalaisperäisten ja suomalaisperäisten kylännimien suhteet ovat Nauvossa 37:22 tai 39:20 sen mukaan kumpaan ryhmään halutaan laskea hämäräperäiset *Sexnappa* ja *Vinappa*, Korppoossa 19:19 tai 18:20, jossa arvoituksellinen on nimi *Havträsk* (vanhin kirjoitusasu 1530: *Hattarask*, joka ei anna assosiaatioita kumpaankaan kieleen), Houtskarissa 11:9 ja Iniössä 3:3.

Silmiinpistävän lukuisat ovat Nauvossa *is*-loppuiset suomen *inen*-johdoksista peräisin olevat kylännimet, esim. *Kirjais, Mielis, Packais, Poutuis, Risis, Sâris*, joista nähtävästi *-is* on tarttunut

ruotsalaisperäiseen nimeen *Druckis*, joka 1540 esiintyy asussa *Druckensby*.

Verrattain yleisen käsityksen mukaan ovat ruotsalaisen oikeuden saaristopitäjien kylät syntyneet vuodesta 1300 alkaen. Nauvon kirkko on vuodelta 1326, Korppoon emäpitäjän kirkko on noin vuodelta 1380. Koska tällaisten kirkkojen rakentaminen edellyttää paljon työvoimaa ja huomattavaa kiinteää asutusta, voidaan näiden pitäjien muodostuneen 1200-luvun loppu- tai 1300-luvun alkuvuosina.

Havainnollistaakseni ruotsalaisperäisten ja suomalaisperäisten kylännimien melkein tasapuolista suhdetta Korppoossa — jonka alueen nimistöä olen verrattain paljon tutkinut — ja sitä, miten ne ovat jakautuneet tämän pitäjän laajalla mutta osittain harvaan asutulla alueella, käsittelen niitä tässä seikkaperäisemmin kuin muiden pitäjien kylännimiä. Varsinais-Suomen vanhimmassa maakirjassa, vuodelta 1540, ja muissa 1500-luvun asiakirjoissa Korppoo ja sen nykyinen tytärpitäjä Houtskari on verotusteknisesti ja alueellisesti jaettu neljään osaan: *Norre Bool*, *Söder Bool*, *Östre Bool* ja *Vester Bool*. Norre Booliin lasketaan Houtskarin kylät Saverkeit, Björkö, Mossala, Hypeis ja Korppoon Norrskatan alueen kylät Järvsår ja Vesterby (nykyinen Väster Houtsala), Söder Booliin kuuluvat Houtskarin kylät Roslax, Järvis, Nickenäs (= nykyinen Näsby), Hönsnäs, Medelby ja Kittuis sekä Norrskatan kylät Kervois ja Änkis ja ennen mainitsemani Havträsk. Östre Bool käsittää kirkkosaaren ja sen pohjois- ja itäpuolisten lähisaarten kylät: Vattkast, Väster Retais, Öster Retais, Rosklax, Lom, Böle, In(n)ikorp (*Jänikorpi*), Rumar, Öster Kalax ja Väster Kalax sekä Norrskatan kylän Öster Houtsala (1540: *Houtosår*). Vester Booliin kuuluvat kirkkosaaren läntiset ja läntisten lähisaarten ja eteläisten ulkosaarten kylät, siis seuraavat: Kölingby, Karby, Markomby, Väsby (*Hueseby*), Bendby, Skofatt, Bonäs, Kopois (*Kopusby*), Strömma, Galtby (*Galteby*), Kyrkoby, Finnö, Älvsjö, Lempersö, Björkö, Aspö, Brånskär, Kälö (*Kedelö*) sekä yllättävästi koillisessa nykyään Nauvoon kuuluva Innamo. Hallinnollisesti Rymättylään mutta kirkollisesti Korppooseen kuului 1500-luvulla Ävensårin kylä ja saari, kun taas Ahvenanmaan Föglön pitäjään kuuluivat ulkosaariston kylät Jurmo ja Österskär; viimeksi mainittu on vielä 1800-luvulla laskettu hallinnollisesti Kökariin mutta kirkollisesti Korppooseen.

Norrskatan kylien nimet Ävensår mukaan luettuna ovat suoma-

laisperäisiä paitsi ehkä arvoituksellinen *Havträsk-Hattarask*. Näistä *-is*-loppuiset *Kervois* ja *Änkis* ovat alkuperäisiä asumanimiä ja todisteita suomenkielisistä alkuasukkaista. *Åvensår* on lähtöisin *Ahvensaaresta*; ruotsin kielelle vieras *Ahven-* on saanut äänneasun *A:ven*, jonka pitkä *a* on muuttunut *å*:ksi; sama muutos on tapahtunut, kun suomen *-saari(i)* on muuttunut, niin että siitä on tullut *-sår*, mikä myös on tapahtunut nimessä *Järvsår* (suom. *Järvensaari*). Muutos *a > å* ilmenee myös nimessä *Innamo*, jonka jälkiosa on suomen *-maa*. Korppoon Norrskataan kuuluu lisäksi *Maskinnamo*-niminen saari, joka on epäilemättä alkuperäinen *Maskun Innamaa* ja osoittaa maskulaisten käyttäneen saarta nautinta-alueenaan. *Innamon* alkuosan katsoo Thors artikkelissaan (s. 9) sisältävän suomen *ina*-sanan, jonka merkitys on 'nuotta'. Suomen kielen etymologisen sanakirjan mukaan *ina*, *ena* on kuitenkin lainautunut suomenruotsalaisista murteista suomeen; tietääkseni sana ei kuulu suomen lounaismurteisiin. Lisäksi *Innamon* geminaatta-*n* on myös foneettinen este tälle semanttisesti onnistuneelle tulkinnalle. Nähdäkseni on mahdollista katsoa *Inna*-elementin sisältävän suom. gen. *inna(n)* sanasta *inta*, jota on voitu käyttää henkilönnimenä kuten samakantaista *Into*-sanaa.

Österbolin kylien nimet ovat suomalaisperäisiä paitsi *Böle*, jota vastaava appellatiivi tarkoittaa kylää tai asuinpaikkaa. *Vatthast* näyttää sinänsä ruotsalaisperäiseltä, mutta on otettava huomioon, että *kast*-jälkiliitteisiä nimiä ei juuri esiinny suomenruotsalaisella alueella, mikä ehkä tukee olettamusta, että takana on suomalainen nimi **Vatkasto*. *Retais*, joka sisältyy nimiin *Väster Retais* ja *Öster Retais*, esiintyy v. 1540 asussa *Vesterrittas*. *Österrittas*; vanhempi murteellinen asu on *Ritas*. Alkuperä on epäilemättä **Rita(i)nen*, *-inen*-johdos sanasta *rita* 'ansa, pyydys'. *Rosklax* kirjoitetaan v. 1540 *Roskelax*, ja samantapaiset kirjoitusasut ovat 1500-luvulla tavallisia. Nimen takana on todennäköisesti **Roskalaksi*. *Lom* (*Lomosby* 1540) johtunee suomen sanasta *luom(a)* 'nuotta-apaja'. Paikallinen väestö yhdistää nimen *löm*-sanaan, joka on murteellinen vastine yleiskielen sanalle *lomm* 'kuikka'. *Innikorp* kirjoitetaan 1540 *Jänikorpi*, siis suomen *Jänö(n)korpi*. *Syvälax* on tietenkin *Syvälaksi*. *Lahti*-sanan vanhempi muoto *laksi* sisältyy myöskin ongelmallisiin nimiin *Öster Kalax* ja *Väster Kalax*. *Kalax* Korppoossa esiintyy jo 1400-luvun lähteissä. Kaikkein ongelmallisin Öster bolin kylien nimistä on lopuksi *Rumar*.

Väster bolin kylännimistä on valtaosa sen sijaan ruotsalaisperäisiä. Suomalaisperäinen on *Kopo(i)s*, jonka takana varmaankin on *Kuopoinen*, johdos nimestä *Kuopo*, joka on Jakob-nimen suomalainen muunnos. *Kölingby* voi sisältää appellatiivin *köling* 'pojannaskali', jollei sitä olisi yhdistettävä Uplannin pitäjännimeen *Kölinge* ja se siten osoittaisi ensimmäisten asukkaitensa lähtökohtaa Ruotsista. *Karby* kirjoitetaan 1540 *Karraby* ja on todennäköisesti alkuperäinen *Karaby* = *Karlaby*. *Markombyn* etuosa on *mark*-sanan monikon dativiivi niin kuin Nauvon *Vikom vik*-sanana sama muoto. *Väsby* kirjoitetaan v. 1540 *Hueseby* ja tavasta kirjoittaa nimi *hv*:llä on itsepintaisesti pidetty kiinni meidän päiviimme asti. *Hv* nimessä on todennäköisesti alkuperäinen, mikä erottaa sen lukuisista Ruotsinmaan *Väsby*-nimistä, jotka ovat alkuperäisiä *Västby*-nimiä. Nimen alkuosa on yhdistettävissä sanavartaloon, joka esiintyy adjektiivissa (*h*)*vass* ja verbissä (*h*)*vässa*, joissa on alkuperäinen *hv*. *Bonäs* kirjoitetaan 1500-luvulla *Bondenäs* samalla tavalla kuin eräs Paraisten kylännimi, joka myös äännetään *Bonäs* mutta virallisesti esiintyy muodossa *Bodnäs*. Sitä vastoin Uudenmaan Tenholan kylä *Bonäs* on alkuaan *Bovenäs*. *Bondenäs*-niminen alkuosa on henkilönnimi *Bonde*, joka on lähtöisin appellatiivista *bonde* 'talonpoika'. Henkilönnimen sisältävät alkuosat ovat muuten erittäin yleisiä *näs*-perusosaisissa nimissä Turunmaan saaristossa. Eläimen nimistä muodostettuja henkilön lisänimiä sisältyy alkuperäiseen saarennimeen *Gyltö* ja kylännimeen *Galtby*. Ensimmäinen todiste viimeksi mainitun kylännimen olemassaolosta esiintyy Birger Trollen Turun linnan verotilityksissä vuosilta 1463—64, jossa Korppoon Västerbolista mainitaan talonpoika nimeltään *Magnus Galt*. Vuonna 1490 esiintyy Stockholms stads tänkebokissa Korppoosta kotoisin oleva laivuri *Anders Galt* ja hänen lisäkseen toinen korppoolainen laivuri *Anders Skoofath*. Jälkimmäisen lisänimessä kuvastuu varmasti hänen kotikylänsä *Skofatt*; se ei esiinny vuoden 1540 maakirjassa, jossa kylän kaksi talonpoikaa on Bondenäsin maanomistajien joukossa. Kylännimi *Skofatt* esiintyy kuitenkin jo vuodesta 1549 eteenpäin. *Skofatt* on *Skofatabyn* ellipsi. *Skofatt* esiintyy nimittäin lisä- tai ehkä sukunimenä Suomessa jo vuonna 1451, jolloin eräässä Turussa kirjoitetussa asiakirjassa mainitaan eräs henkilö nimeltä *Jonis Skofatt*. Vuonna 1483 Stockholms stads tänkebokissa esiintyvät porvarit *Per Skofath* 1483, *Mattis Skofatt* 1502 ja *Bertil Skofaat* 1505. *Skofat*-lisänimen takana on appellatiivi *skofat*, joka luultavasti tar-

koittaa sukista ja kengistä koostuvaa vaatekappaletta (kts. K. F. Söderwall Ordbok över svenska medeltidsspråket Supplement). Muinaisruotsalainen henkilönimi *Elaver* (*Elover*) sisältyy saaren- ja kylännimeen *Älvsjö*, joka 1540 esiintyy muodossa *Eleffsöö* ja jolla murteessa on muoto *Elwese*. *Finnö*-nimi, joka myös tarkoittaa saarta, osoittaa suomalaisasutusta mutta samoin myös lähikylien ruotsalaisuutta. *Kälö* on alkuperäinen *Ketilöö* (Kedelöö 1540), joka sisältää joko appellatiivin mr. *kättil* 'kattila' tai vastaavan henkilönimen. *Brånskärin* alkuosa on *brona* 'palo', ja *Björkö* ja *Aspö* ovat itsestään selviä saarten nimiä. Suomalaisperäinen on sitä vastoin alun perin ahvenanmaalainen ulkosaari *Jurmo*: *Jurema* jo 1250 tanskalaisessa itineraarissa. Samanlainen nimi esiintyy muuten myös Brändön saaren ja kylän nimenä. Lähtökohtana on nähtävästi suomalainen tai ehkä virolainen *Juromaa*.

Ruotsalaisperäisten kylännimien kasautuman Korppoon länsi- ja eteläosiin voi nähdäkseni käsittää jonkinlaiseksi osoitukseksi siitä, että pitäjän näiden osien asukkaat, joiden murteessa on joitakin ns. pohjoissuomenruotsalaisia piirteitä, ovat tulleet lounaasta tai Ahvenanmaan alueelta, kun taas itäisten ja pohjoisten kylien väestö, joiden murre on lähellä Nauvon ja Paraisten murteita, ovat alun perin ehkä Kemiön saarelta lähteneiden uudisasukkaiden läntisin etuvartio. Siten Turun saaristo, varsinaissuomalaisten nautinta-alue, jossa luultavasti paikoitellen esim. Korppoon Norrskatan alueella ja etenkin Nauvossa on myös ollut suomenkielisiä pysyviä asukkaita, on saanut ruotsinkielisen väestönsä kahdelta eri taholta.

BERTEL FORTELIUS: *Swedish and Finnish place-names in the Turku area (Turunmaa)*

It is generally thought that the Finnish-speaking population came to Varsinais-Suomi at about the time of the birth of Christ from the southern shore of the Gulf of Finland. Settlements were made along the coasts in the Iron Age, but the interior and the islands remained uninhabited.

The earliest Swedish settlement in western Finland was in the Åland Islands and dates at the latest from the sixth century. The Swedish population in the Kalanti archipelago probably originated there; it is thought that they were converted to Christianity before the first crusade in the 1150s.

In prehistoric times the Swedish-speaking population was in Åland and in the most westerly parts of Varsinais-Suomi. At the beginning of the his-

torical period another densely populated Swedish settlement appears on the island of Kemiö; this probably spread westwards to Parainen and Nauvo and also to Korppoo. Swedish migrations, probably mostly from Åland, came eastwards to Houtskär and Iniö and also to Korppoo.

It is only in the present century that the appellation Turunmaa (Åboland) has been adopted. All the Swedish names of the original parishes in this area are of Finnish origin — Kimito, Pargas, Nagu, Korpo. The etymologies of the first two have been explained in earlier studies. *Nagu* (Finnish: *Nauvo*) remains unexplained. The name *Korpo* (Korp:o) I connect with the Finnish word *korpi* (wilderness) and think it to be the same kind of o—ö derivative as that found in *kielo* (*kieli*), *lehto* (*lehti*), *siippo* (*siipi*), *aukko* (*aukea*), *kerkko* (*kerkeä*) (see L. Hakulinen, Suomen kielen rakenne ja kehitys (3rd ed., p. 143 f., 185).

The Swedish name of the western daughter-parish of Korppoo, Houtskär, has been wrongly explained by earlier scholars like Ralf Saxén (*Finska länörd i de östsvenska dialekterna*, p. 45), Kurt Zilliacus (*Ortnammen i Houtskär*, p. 261) and Carl-Eric Thors (*Folkmålsstudier* 21, p. 8) as being connected with the name *Houtosår*, originally Finnish *Hautasaari, which occurs in a Varsinais-Suomi record in 1540. In 15th and 16th century records the forms *Hout(o)sår* (-sar) and *Houtsal(a)* (-o) are found alternately. The latter derives from *Hautasalo and both names refer to the island and village of *Houtsala* in the Norrskata district of Korppoo. Iniö, the original name of the daughter-parish of Taivassalo, is also of Finnish origin; Thors (p. 8) thought it to contain the Finnish *ina*, *ena* (net). I cannot however agree with Thors when he claims (p. 9) that *ina*, *ena* is to be found in the name *Innamo*, the name of an island and village originally part of Korppoo and now in the parish of Nauvo. Neither can I accept the view that *ina*, *ena* is an element in the name *Maskinnamo*, the name of an island in the Norrskata district of Korppoo, Thors being of the opinion that it is *Maskun inamaa. For phonetic reasons I consider the names *Innamo* and *Maskinnamo* to contain the genitive of the Finnish *inta*, i.e. *inna(n)*.

The number of villages bearing names of Swedish origin — number of original Finnish names in brackets — is in Kemiö 115 (21), in Parainen 63 (34), in Nauvo 39 (20), in Korppoo 19 (19), in Houtskär 11 (9) and in Iniö 3 (3).

The end of the article deals in greater detail with village names in Korppoo. Names of Finnish origin are to be found in the north and east parts of the parish, names of Swedish origin in the west and southern parts. I should like only to mention here the eastern village names *Retais*, older form *Ritas* < Finnish *Ritainen, *Ritaisissa, *Rosklax* < Finnish *Roskalaksi, *Lom* < Finnish *Luoma, *in(n)ikorp*, 1540 *Jänikorpi* < Finnish *Jänökörpi, and the western names *Väsby*, 1540 *Hueseby*, formed from the stem *hvas* 'sharp', *Bonäs*, 1540 *Bondenäs*, including the personal name *Bonde*, formed from the appellative *bonde* 'peasant' and *Skofatt*, an ellipse of *Skofataby, which includes the additional or surname *Skofat*, formed from the appellative *skofat, probably meaning an article of clothing consisting of socks and shoes.

The density of village names of Swedish origin in western and southern parts of Korppoo may, in my opinion, be taken as evidence that the inhabitants in these parts, whose dialect contains some northern Finnish—Swedish elements, came from the south-west or from Åland, whereas the inhabitants of the eastern and northern villages, whose dialect resembles that of Nauvo and Parainen, represent the most westerly vanguard of immigrants originally coming from the island of Kemiö. The Turku archipelago, the playground of the Finns from Varsinais-Suomi, may thus in some places have been settled by Swedish-speaking emigrants coming from two different directions.